

Άρθρο 19 Συντ.

Ι. Νομολογία (2023-2025)

Συμβούλιο της Επικρατείας

ΣτΕ 1527-9/2024 (Δ')

6. Επειδή, από της διατάξεις του Συντάγματος και του ν. 3115/ 2003, που παρατίθενται της προηγούμενες σκέψεις, προκύπτει ότι της αρμοδιότητες της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών περιλαμβάνεται και η επιβολή κυρώσεων για την παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο προβαίνει στην παραβίαση αυτή και με οποιονδήποτε τρόπο, ανεξαρτήτως αν το πρόσωπο αυτό παρέχει υπηρεσίες σχετικές με την αλληλογραφία και την επικοινωνία ή σχετίζεται με την παροχή τέτοιων υπηρεσιών. Και τούτο, διότι το ουσιαστικό, αλλά και το διαδικαστικό πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Αρχής της καθορίζονται ευθέως από το άρθρο 19 παράγραφοι 1 και 2 του Συντάγματος, το οποίο κατοχυρώνει απολύτως την προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας, όχι μόνον έναντι των δημοσίων οργάνων και επιχειρήσεων, αλλά και έναντι των ιδιωτών, εφόσον, κατά την έννοια των συνταγματικών αυτών διατάξεων της παραγράφου 2, με αυτές θεσπίζεται υποχρέωση του κοινού νομοθέτη να λαμβάνει μέτρα διασφάλισης του απορρήτου της επικοινωνίας και έναντι των ιδιωτών. (ΣτΕ 3473/2017 7μ). Περαιτέρω, από της ανωτέρω διατάξεις προκύπτει η υποχρέωση των παρόχων ταχυδρομικών υπηρεσιών να διασφαλίζουν αποτελεσματικά το απόρρητο των επικοινωνιών· η παραβίαση δε του ως άνω απορρήτου επισύρει εις βάρος των παρόχων της κατά το άρθρο 11 του ν. 3115/2003 κυρώσεις, ακόμη και αν αυτοί έχουν μεν προβεί σε κάποιες ενέργειες της διασφάλισης του απορρήτου και την αποτροπή των παραβιάσεων, οι οποίες, της, αποδεικνύονται κατ' αποτέλεσμα ανεπαρκείς (ΣτΕ 433/2021, πρβλ. ΣτΕ 4882/2014, 125, 569/2022). Εξ άλλου, εφ' όσον ορισμένο ζήτημα που άπτεται του απορρήτου των επικοινωνιών ρυθμίζεται από πολιτική Διασφάλισης του Απορρήτου των Ταχυδρομικών Υπηρεσιών (ΠΔΑΤΥ) που έχει εκπονηθεί από τον πάροχο και εγκριθεί από την Α.Δ.Α.Ε., η συμμόρφωση του εν λόγω παρόχου της την υποχρέωσή του για την διασφάλιση του απορρήτου θα κριθεί εν όψει του συνόλου των ανωτέρω συνταγματικών και νομοθετικών διατάξεων, αλλά και των κρίσιμων για το ζήτημα διατάξεων της ανωτέρω πολιτικής διασφάλισης του απορρήτου (ΣτΕ 433/2021, 2761/2020). [Απορρίπτει την αίτηση.]

ΣτΕ 465/2024 (ΟΛ.)

Άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας – Αντικείμενη στο Σύνταγμα και την Ενωσιακή νομοθεσία η θέσπιση πλήρους απαγόρευσης της δυνατότητας ενημέρωσης του θιγομένου μετά τη λήξη του μέτρου

25. Επειδή, από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο σκοπός της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας έχει αναγορευθεί από τη νομολογία του ΔΕΕ σε μείζονα σκοπό δημοσίου συμφέροντος, ο οποίος μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα που συνεπάγονται επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, σοβαρότερες από εκείνες που θα μπορούσαν να

δικαιολογήσουν οι σκοποί της καταπολέμησης της εγκληματικότητας εν γένει, έστω και της σοβαρής, καθώς και της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας. Ωστόσο, η ενημέρωση του θιγόμενου προσώπου, μετά τη λήξη του μέτρου, και υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται πλέον ο σκοπός για τον οποίο αυτό επιβλήθηκε, αποτελεί απαραίτητο θεσμικό αντίβαρο, στο πλαίσιο του κράτους δικαίου, έναντι του ευρύτατου, κατά τα ανωτέρω, περιθωρίου εκτίμησης που διαθέτουν οι κρατικές αρχές να προβαίνουν σε άρση του απορρήτου της επικοινωνίας των πολιτών, όταν ιδιαίτερα σοβαροί λόγοι το επιβάλλουν. Τούτο διότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2002/58, όπως ερμηνεύθηκαν από τη νομολογία του ΔΕΕ, η πλήρης απαγόρευση της εκ των υστέρων ενημέρωσης του θιγόμενου για την επιβολή του μέτρου της άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, ακόμη και όταν δεν υφίσταται πλέον διακινδύνευση του σκοπού για τον οποίο επιβλήθηκε το μέτρο, συνιστά υπέρμετρο και αδικαιολόγητο περιορισμό του απαραβίαστου της επικοινωνίας. Διάφορο, όμως, κατά την ειδικότερη γνώμη της Συμβούλου Ο. Ζύγουρα, είναι το ζήτημα της εκτάσεως της επιβαλλομένης ενημέρωσης του θιγόμενου προσώπου. Η ενημέρωση είναι, κατά τη γνώμη αυτή, πλήρης εφ' όσον αφορά την γενομένη άρση του απορρήτου, το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο διήρκεσε αυτή, και τους λόγους, για τους οποίους αυτή διετάχθη. Δεν επιβάλλεται, όμως, η κοινοποίηση στον ενδιαφερόμενο του πλήρους σχετικού φακέλου και, ειδικότερα, τυχόν περιλαμβανομένων σε αυτόν απορρήτων στοιχείων. Τα στοιχεία αυτά, σε περίπτωση δικαστικής αμφισβήτησης από τον ενδιαφερόμενο της αρνήσεως χορηγήσεώς των, οφείλουν πάντως να τίθενται υπόψη του επιλαμβανομένου της υποθέσεως δικαστηρίου, στην κρίση του οποίου απόκειται η αξιολόγησή τους και η απόφαση περί του αν είναι και αυτά κοινοποιητέα προς τον ενδιαφερόμενο.

26. Επειδή, κατά τα προεκτεθέντα, με το άρθρο 87 του ν. 4790/2021, το οποίο αποτελεί το νομοθετικό έρεισμα της προσβαλλόμενης πράξης, όπως προκύπτει από το περιεχόμενό της και δεν αμφισβητείται, τροποποιήθηκε η παράγραφος 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994 σχετικά με τη δυνατότητα γνωστοποίησης επιβληθέντος μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών στους θιγόμενους. Ειδικότερα, με την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου 87 ορίσθηκε ότι, προκειμένου για άρση απορρήτου που επιβλήθηκε σε περίπτωση διακρίβωσης εγκλημάτων, η Α.Δ.Α.Ε. μπορεί, μετά τη λήξη του μέτρου, να γνωστοποιεί την επιβολή του στους θιγόμενους, με τη σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο το μέτρο αυτό διατάχθηκε. Το τελευταίο εδάφιο, ωστόσο, της παραγράφου αυτής διαφοροποιεί για πρώτη φορά τη δυνατότητα γνωστοποίησης του μέτρου ανάλογα με τους λόγους επιβολής του και προβλέπει την μη εφαρμογή της γνωστοποίησης σε περιπτώσεις που η άρση του απορρήτου είχε επιβληθεί για λόγους εθνικής ασφάλειας, χωρίς να εξαρτά την απαγόρευση της γνωστοποίησης από οποιαδήποτε προϋπόθεση. Σύμφωνα, όμως, με όσα παρατέθηκαν στις προηγούμενες σκέψεις, η ρύθμιση αυτή, με την οποία θεσπίζεται η πλήρης απαγόρευση της δυνατότητας ενημέρωσης του θιγόμενου, μετά τη λήξη του μέτρου, ακόμη και όταν δεν υφίσταται διακινδύνευση των σκοπών εθνικής ασφάλειας που οδήγησαν στην επιβολή του, αποτελεί υπέρμετρο περιορισμό του απαραβίαστου της επικοινωνίας, που δεν δικαιολογείται στο πλαίσιο της λειτουργίας του κράτους δικαίου, και, συνεπώς, αντίκειται στα άρθρα 19 παρ. 1 του Συντάγματος, 5 παρ. 1 και 15 παρ. 1 της οδηγίας 2002/58, 7, 8 και 11 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 8 της ΕΣΔΑ και είναι ανίσχυρη. Κατά τη συγκλίνουσα εν προκειμένω γνώμη του Συμβούλου Ι. Μιχαλακόπουλου η διάταξη του άρ. 87 ν. 4790/2021 πρέπει να

παραμερισθεί ως ανίσχυρη για μόνο τον λόγο ότι αντίκειται -κατά τα προεκτεθέντα- στο δίκαιο της Ε.Ε. και στην Ε.Σ.Δ.Α., αλλά όχι και στο Σύνταγμα. Πράγματι, δεν μπορεί να συναχθεί από το άρ. 19 [παρ. 1] του Συντάγματος, ότι η διάταξη αυτή αναγνωρίζει τέτοια εμβέλεια στο κατοχυρούμενο δικαίωμα του απορρήτου των επικοινωνιών, ώστε αυτό να περιλαμβάνει και την κατ' αρχήν αξίωση του φορέα του δικαιώματος να λάβει γνώση της (αποφασισθείσας από δικαστική Αρχή) άρσεως του απορρήτου της επικοινωνίας του μετά τη λήξη της ισχύος του μέτρου. Τέτοιο συμπέρασμα, ως προς το ουσιαστικό εύρος του δικαιώματος κατά τη βούληση του συνταγματικού νομοθέτη, δεν μπορεί να συναχθεί ούτε από την επακολουθήσασα οργανωτική ρύθμιση της παραγράφου 2 του άρ. 19 (προσθεθείσα με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001), με την οποία προβλέφθηκε η σύσταση και ανεξάρτητης Αρχής προς διασφάλιση του απορρήτου. Επομένως, η προσβαλλόμενη πράξη, κατά το μέρος που ερείδεται στην ανωτέρω ανίσχυρη διάταξη, είναι μη νόμιμη, και για τον λόγο αυτό, που βασίμως προβάλλεται, η κρινόμενη Αίτηση πρέπει να γίνει εν μέρει δεκτή, η πράξη αυτή να ακυρωθεί εν μέρει και η υπόθεση να αναπεμφθεί στην Α.Δ.Α.Ε. για νέα, νόμιμη κρίση, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της με την κριθείσα ως ανίσχυρη διάταξη του άρθρου 87 του ν. 4790/2021. Εξάλλου, η παραπάνω διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της, εναρμονίζεται με την προαναφερόμενη νομολογία του ΔΕΕ αναφορικά με τους περιορισμούς του απορρήτου των επικοινωνιών που διενεργούνται μέσω δημοσίου δικτύου επικοινωνιών, εφόσον ο θιγόμενος θα είναι σε θέση, υπό τους τιθέμενους σε αυτήν όρους, να γνωρίζει το αιτιολογικό της επιβολής του μέτρου της άρσης των επικοινωνιών του, ώστε να έχει τη δυνατότητα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Ο Αντιπρόεδρος Δ. Κυριλλόπουλος διατύπωσε την ακόλουθη συγκλίνουσα γνώμη: Οι προαναφερθείσες διατάξεις της οδηγίας 2002/58 δεν θίγουν τη δυνατότητα των κρατών μελών να προβαίνουν στη νόμιμη παρακολούθηση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών όταν αυτό παρίσταται αναγκαίο για την προστασία, ιδίως, της δημόσιας ασφάλειας, της εθνικής άμυνας και της ασφάλειας του Κράτους. Η διαβίβαση από τους παρόχους δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών των δεδομένων, που συλλέγονται στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους, σε άλλα πρόσωπα, πλην των χρηστών, όπως είναι οι υπηρεσίες ασφαλείας του Κράτους, συνιστά παρέκκλιση από την αρχή της εμπιστευτικότητας, η οποία πρέπει να περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές, οι οποίες αποκτούν πρόσβαση στα ανωτέρω δεδομένα, οφείλουν, μετά τη λήξη του χρόνου της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, να ενημερώνουν το υποκείμενο των δεδομένων, προκειμένου αυτό να έχει τη δυνατότητα να ασκήσει τα απορρέοντα από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Σύνταγμα δικαιωμάτων του. Η εν λόγω ενημέρωση περιλαμβάνει δύο (2) στάδια, ήτοι: α) το στάδιο της ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων (χρήστη) ότι οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες του παρακολουθήθηκαν για λόγους προστασίας είτε της δημόσιας ασφάλειας, είτε της εθνικής άμυνας, είτε της ασφάλειας του Κράτους και β) το στάδιο της ανακοίνωσης στο ανωτέρω υποκείμενο των ειδικών λόγων που συνέτρεξαν για την παρακολούθηση των ηλεκτρονικών του επικοινωνιών. Κατ' ακολουθίαν τούτων, οι αρμόδιες εθνικές αρχές, που έχουν αποκτήσει πρόσβαση στα τηρούμενα από τους παρόχους δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών δεδομένα, οφείλουν να εξετάζουν τόσο τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης και τους εξαιρετικούς λόγους που συντρέχουν για την προστασία είτε της δημόσιας ασφάλειας, είτε της εθνικής άμυνας, είτε της ασφάλειας του Κράτους, όσο και την ιδιότητα του υποκειμένου των δεδομένων και να καθορίζουν, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, το εύρος της ενημέρωσής του. Στην περίπτωση δε που το υποκείμενο των δεδομένων ασκήσει Αίτηση

ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά της σχετικής πράξεως της αρμόδιας εθνικής αρχής, η εν λόγω αρχή υποχρεούται να θέσει στη διάθεση του Δικαστηρίου άπαντα τα στοιχεία της υποθέσεως, στα οποία περιλαμβάνονται ασφαλώς και οι λόγοι επί των οποίων εστηρίχθη η σχετική κρίση της, προκειμένου να καθίσταται εφικτός και αποτελεσματικός ο δικαστικός έλεγχος. Συνεπώς, εφόσον η ανωτέρω αρχή παραβεί την προαναφερθείσα υποχρέωσή της, η πράξη της είναι ακυρωτέα.

[Δέχεται εν μέρει την αίτηση.]

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΕ υπόθ. C-349/21, απόφ. της 16.2.2023 (ECLI:EU:C:2023:102) Προδικαστική παραπομπή - Τομέας των τηλεπικοινωνιών - Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασία της ιδιωτικής ζωής - Περιορισμός απορρήτου - Υποχρέωση αιτιολογήσεως

Το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι: δεν αντιτίθεται σε εθνική πρακτική σύμφωνα με την οποία οι αποφάσεις με τις οποίες χορηγείται άδεια για τη χρήση ειδικών μεθόδων συλλογής πληροφοριών, κατόπιν αιτιολογημένου και εμπεριστατωμένου αιτήματος των ποινικών αρχών, καταρτίζονται βάσει τυποποιημένου κειμένου χωρίς εξατομικευμένη αιτιολογία, όπου απλώς αναγράφεται, πέραν της χρονικής διάρκειας ισχύος των αδειών, ότι έχουν τηρηθεί οι προβλεπόμενες από τη νομοθεσία απαιτήσεις, περί των οποίων γίνεται λόγος στις αποφάσεις αυτές, υπό την προϋπόθεση ότι οι συγκεκριμένοι λόγοι βάσει των οποίων ο αρμόδιος δικαστής έκρινε ότι τηρούνταν οι προϋποθέσεις του νόμου, υπό το πρίσμα των πραγματικών και νομικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν την προκειμένη περίπτωση, μπορούν να συναχθούν ευχερώς και επακριβώς από μια συνδυασμένη ανάγνωση της αποφάσεως και της αιτήσεως περί χορηγήσεως αδειάς και υπό την προϋπόθεση ότι, μετά τη χορήγηση της άδειας, παρέχεται στο πρόσωπο εις βάρος του οποίου επιτράπη η χρήση ειδικών μεθόδων συλλογής πληροφοριών πρόσβαση στην αρχική αίτηση.

II. Βιβλιογραφία (2023-2025)

1. Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Σάκκουλας, 5η έκδ., 2023, σελ. 388 επ.
2. Στυλιανίδης Ε., Τεχνητή Νοημοσύνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δημοκρατία & Κράτος Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2025, σελ. 381.
3. Βλαχόπουλος Σπ., Κοντιάδης Ξ., Τασόπουλος Γ., Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 358.
4. Βενιζέλος Ε., Το Ελληνικό Σύνταγμα, τόμ. 1, Σάκκουλας, 2025, σελ. 888.

III. Αρθρογραφία (2023-2025)

1. Παρατηρήσεις στην ΑΠ (Ποιν) 587/2025 - Τα αποθηκευμένα δεδομένα επικοινωνίας σε τερματικές συσκευές και πάλι ενώπιον της ποινικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου - Τσόλιας Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 7/2025, σελ. 694 - 700 παρ. 1
2. Παρατηρήσεις στην ΑΠ (Ποιν) 1136/2024 - Η αξιοποίηση παράνομων αποδεικτικών μέσων που αφορούν τα προσωπικά δεδομένα και το απόρρητο των επικοινωνιών - Νούσκαλης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 7/2025, σελ. 683 - 687
3. Η επίδραση του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (GDPR) στο ποινικό (ουσιαστικό και δικονομικό) δίκαιο - Παπουτσής Χρ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 6/2025, σελ. 521 - 534
4. Η επίδραση του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (GDPR) στο ποινικό (ουσιαστικό και δικονομικό) δίκαιο - Παπουτσής Χρ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 6/2025, σελ. 521 - 534 παρ. 1
5. Παρατηρήσεις στην ΔΕΦΑΘ 4154/2024 - Από την τυπική στην ουσιαστική προστασία δεδομένων και δικτύων - Τάσσης Σπ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 2/2025, σελ. 327 - 329 παρ. 1
6. Παρατηρήσεις στην ΑΠ (Ποιν) 1136/2024 - Αποδεικτική αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού που απεικονίζει ανήλικο τέκνο - Σκόνδρα Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 2/2025, σελ. 271 - 275 παρ. 3
7. Παρατηρήσεις στην ΑΠ (Ποιν) 587/2025 - Νομολογιακή πρόσληψη των επικοινωνιακών μεταδεδομένων και πραγματολογικός ρεαλισμός: με αφορμή την απόφαση ΑΠ 587/2025 - Παπανικολάου Αικ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 2/2025, σελ. 318 - 323 παρ. 1
8. Η προστασία του απόρρητου των αποθηκευμένων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας - Με αφορμή την ΑΠ (Ολ) 4/2024 και ΔΕΕ C-548/21 - Τσόλιας Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 1/2025, σελ. 36 - 48 παρ. 1
9. Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑΘ 53/2025 - Αποτελεί η φωτογραφική σήμανση του δράστη απαγορευμένο αποδεικτικό μέσο; - Δαγκλής Ηλ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 3/2025, σελ. 258 - 259 παρ. 1

10. Παρατηρήσεις στην ΣυμβΑΠ Ολ (Ποιν) 4/2024 - Η προστασία του απορρήτου των αποθηκευμένων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας - Τσόλιας Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 2/2025, σελ. 130 - 137 παρ. 1
11. Ψηφιακές αποδείξεις και πειστήρια με έμφαση στο Διαδίκτυο των Πραγμάτων - Κινητές και φορετές συσκευές - Τζαλαβρά Β., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 4/2024, σελ. 546 - 553 παρ. 1
12. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 1640/2024 - Περί εννόμου συμφέροντος του ΔΣΑ ενώπιον του ΣτΕ - Λαζαράτος Π., Παληάς Θ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1204 - 1206 παρ. 2
13. Η κατάσχεση και έρευνα των αποθηκευμένων δεδομένων και επικοινωνιών σε συσκευή κινητής τηλεφωνίας για τη διακρίβωση εγκλήματος (Με αφορμή την υπόθεση C-548/21 ΔΕΕ και ΑΠ 839/2024) - Τσόλιας Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 11/2024, σελ. 1036 - 1045 παρ. 1
14. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 465/2024 (Μη νόμιμη απόρριψη του αιτήματος ευρωβουλευτή και προέδρου πολιτικού κόμματος για γνωστοποίηση της εισαγγελικής διάταξης και του πλήρους φακέλου σχετικά με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών του) - Ορφανός Σ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 10/2024, σελ. 943 - 946
15. Ουσιαστικές και διαδικαστικές εγγυήσεις της άρσης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας - Σχολιασμός της ΣτΕ Ολ 465/2024 και παρέκβαση - Τσόλιας Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 2/2024, σελ. 179 - 189 παρ. 2
16. Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑθ 333/2024 - Άρση απορρήτου ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τυχαία ευρήματα - Τσόλιας Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 6/2024, σελ. 599 - 601 παρ. 1, 3
17. Το άρθρο 291 ΠΚ - Ειδικά ζητήματα ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου - Νομολογιακή προσέγγιση και ψηφιακά αποδεικτικά στοιχεία εξαγόμενα από ηλεκτρονικά συστήματα πλοίων - Ηρειώτης Ιωαν., ΤΝΠ QUALEX, ΠειρΝομ, 1/2024, σελ. 12 - 28
18. Η διασυννοριακή αξιοποίηση αποδείξεων - Αρβανίτης Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 3/2024, σελ. 220 - 230 παρ. 3
19. Κίνδυνοι και προκλήσεις στην κοινωνία της ψηφιακής διακινδύνευσης: προσωπικότητα του ατόμου - ιδιωτικότητα - ελεύθερη έκφραση - Μαντζούφας Π., Βουκελάτος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 1/2024, σελ. 14 - 23 παρ. 1
20. Η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας στο ελληνικό Σύνταγμα - Επιστροφή στα θεμελιώδη μέσω της συγκυρίας - Στεφανόπουλος Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2023, σελ. 1271 - 1285
21. Η ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών - Παπαδημητράκης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 11/2023, σελ. 1198 - 1209
22. Παρατηρήσεις στην ΓνωμΝΣΚ 28/2023 - Η επίκληση απορρήτου ενώπιον των ελεγκτικών αρχών: Σκέψεις με αφορμή τη Γνωμοδότηση 28/2023 του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους - Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 3/2023, σελ. 388 - 392 παρ. 1
23. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη και η διάταξη του άρθρου 14 του Ν. 4637/2019 - Ξουφλάκης Εμ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 8-9/2023, σελ. 957 - 968 παρ. 3

- 24.** Social Media Intelligence και ορισμένοι προβληματισμοί για τον τρόπο χρήσεώς τους - Παπαδημητράκης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 1/2023, σελ. 33 - 39
- 25.** Παρατηρήσεις στην ΜΠρΠατρ 125/2023 (Ασφ) - Η προσβολή της προσωπικότητας μέσω διαδικτύου στην ελληνική έννομη τάξη - Χρυσουλάκη Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 1/2023, σελ. 94 - 97 παρ. 3
- 26.** Το νομικό πλαίσιο άρσης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών για τη διακρίβωση εγκλημάτων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν 5002/2022 και η απολεσθείσα ευκαιρία εκσυγχρονισμού του - Τσόλιας Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 3/2023, σελ. 242 - 253 παρ. 1
- 27.** Παρατηρήσεις στην ΓνωμΕισΑΠ 1/2023 - Τα πολλαπλά ατοπήματα της γνωμοδότησης του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου σχετικά με τις αρμοδιότητες της ΑΔΑΕ - Κοντιάδης Ξ., Σωτηρέλης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 1/2023, σελ. 79 - 81
- 28.** Παρατηρήσεις στην ΓνωμΕισΑΠ 1/2023 (Η άρση του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας - Ελεγκτική αρμοδιότητα της ΑΔΑΕ) - Κοκκινάκης Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 1/2023, σελ. 81 - 82
- 29.** Νέοι Νόμοι - Ο νόμος 5002/2022 σχετικά με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών (ΦΕΚ Α' 228/9-12-2022): κρίσιμες για τις θεμελιώδεις ελευθερίες «αστοχίες» - Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 1/2023, σελ. 108 - 115